

**O'QUVCHILARNING O'ZLASHTIRISH DARAJASINI
BELGILASHDAGI METODLAR TAHLILI**

Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti

Yunusxo'jayev Lutfullo Zafarxo'ja o'g'li

Annotatsiya: Ushbu maqolada o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini belgilashda qo'llaniladigan metodlar tahlil qilinadi. Ta'lim jarayonida bilim, ko'nikma va malakalarni aniqlashning pedagogik ahamiyati yoritilib, og'zaki, yozma, amaliy, test hamda formatif baholash metodlarining imkoniyatlari va cheklovlari ilmiy-nazariy jihatdan o'rganiladi. Shuningdek, baholash mezonlarini to'g'ri tanlash orqali o'quvchilarning ta'lim samaradorligini oshirish masalalariga e'tibor qaratiladi.

Kalit so'zlar: pedagogik diagnostika, formatif baholash, summativ baholash, test metodlari, kompetensiyaviy yondashuv, baholash mezonlari.

yunusxojayevlutfullo@gmail.com

Аннотация: В этой статье будут проанализированы методы, используемые для определения уровня усвоения учащимися. Освещается педагогическое значение определения знаний, умений и навыков в образовательном процессе, научно-теоретически исследуются возможности и ограничения устных, письменных, практических, тестовых и формирующих методов оценки. Акцент также делается на вопросах повышения эффективности обучения учащихся путем правильного выбора критериев оценки.

Ключевые слова: педагогическая диагностика, формирующая оценка, итоговая оценка, методы тестирования, компетентностный подход, критерии оценки.

yunusxojayevlutfullo@gmail.com

Аннотация: This article analyzes the techniques used to determine the level of student acquisition. In the educational process, the pedagogical significance of the identification of knowledge, skills and qualifications is highlighted, and the possibilities and limitations of methods of oral, written, practical, test and format assessment are studied scientifically and theoretically. Emphasis is also placed on issues of improving the educational effectiveness of students through the correct selection of assessment criteria.

Keywords: pedagogical diagnostics, format assessment, summative assessment, test methods, competency approach, evaluation criteria

yunusxojayevlutfullo@gmail.com

Bugungi globallashuv va raqamlashtirish sharoitida ta'lim sifati davlat va jamiyat taraqqiyotining muhim ko'rsatkichiga aylanmoqda. Ta'lim sifati ta'minlashda o'quvchilarning o'zlashtirish darajasini aniq, xolis va tizimli baholash muhim pedagogik vazifadir. Baholash jarayoni faqatgina o'quv natijasini qayd etish emas, balki o'qitish jarayonini boshqarish, ta'lim strategiyasini belgilash, o'quvchini rivojlanishga yo'naltirish vositasi sifatida ham xizmat qiladi. Shu bois baholash metodlarini ilmiy asosda tahlil qilish, ularning imkoniyatlari va cheklovlarini aniqlash dolzarb masala hisoblanadi.

1. O'zlashtirish darajasi tushunchasining nazariy asoslari

O'zlashtirish darajasi — bu o'quvchining o'rganilgan bilimlarni qanchalik chuqur anglagani, mustaqil qo'llay olishi va yangi vaziyatlarda ijodiy foydalanish qobiliyatining ko'rsatkichidir. Pedagogik adabiyotlarda u quyidagi darajalarda talqin qilinadi:

- **Reproduktiv daraja** – eslab qolish, qayta aytib berish
- **Tushunish darajasi** – izohlash, taqqoslash, xulosa chiqarish
- **Amaliy daraja** – bilimni vaziyatda qo'llash
- **Ijodiy daraja** – yangi yechim, g'oya va yondashuv taklif etish

Bu tasnif Bloom taksonomiyasi bilan uyg'un bo'lib, o'quvchilarning kognitiv rivojlanishini aniqlashda metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

2. O‘zlashtirish darajasini belgilash metodlarining tasnifi va tahlili

Og‘zaki baholash savol-javob, suhbat, muhokama, munozara, taqdimot shakllarida amalga oshiriladi. Bu metodlar o‘quvchining nutq madaniyati, mantiqiy tafakkuri, tahliliy fikrlashi va bilimni ifodalash qobiliyatini aniqlashga xizmat qiladi.

Og‘zaki baholash metodlari

Yozma baholash metodlari

Yozma ishlar (nazorat ishi, test, esse, diktant, referat) bilimlarning tizimlilik, mantiqiylik va mustaqilligini ko‘rsatadi. Ular orqali o‘quvchining tushunchalarni qo‘llash, tahlil qilish, umumlashtirish darajasi aniqlanadi.

Afzalliklari:

- nisbatan obyektiv
- natijalarni tahlil qilish imkoniyati keng
- bilim chuqurligini aniqlaydi

Cheklovlari:

- vaqt va tashkiliy resurs talab qiladi

- ba'zan mexanik yodlashni ko'proq baholaydi

Amaliy baholash metodlari

Amaliy metodlar laboratoriya ishlari, loyiha faoliyati, modellashtirish, tajribalar orqali amalga oshiriladi. Ular o'quvchining bilimni real muammolarni hal etishda qo'llay olish kompetensiyasini aniqlaydi.

Afzalliklari:

- kompetensiyaviy yondashuvni ta'minlaydi
- mustaqil va ijodiy faoliyatni rivojlantiradi
- bilimning amaliy qiymatini ochib beradi

Cheklovlari:

- aniq mezonlar talab etiladi
- baholash murakkab

Test metodlari

Testlar tezkorlik, ommaviylik va obyektivlik bilan ajralib turadi. Zamonaviy raqamli testlar adaptiv baholash imkonini ham bermoqda.

Afzalliklari:

- qisqa vaqt ichida keng qamrov
- statistik tahlil imkoniyati
- monitoring uchun qulay

Cheklovlari:

- ijodkorlikni to'liq baholamaydi
- taxmin qilish omili mavjud

3. Formatif va summativ baholashning pedagogik ahamiyati

Formatif baholash o'quvchining rivojlanish jarayonini kuzatib boradi, xatolarni erta aniqlaydi va individual yondashuvni ta'minlaydi. Summativ baholash esa ta'lim natijasini umumiy yakun sifatida ifodalaydi. Ularning uyg'unligi baholashning nazorat, rivojlantiruvchi va motivatsion funksiyalarini to'liq amalga oshiradi.

4. Baholash mezonlarini ishlab chiqish tamoyillari

- aniq va tushunarli bo'lishi
- darajali yondashuvga asoslanishi
- shaffoflik va adolatlilik
- ta'lim maqsadlariga moslik

Aniq mezonlar o'quvchilarning o'zini baholash va refleksiya ko'nikmalarini ham rivojlantiradi.

O'quvchilarning o'zlashtirish darajasini belgilash pedagogik jarayonning markaziy komponentidir. Baholash metodlarini kompleks, ilmiy asoslangan va maqsadga muvofiq qo'llash o'quvchilarning bilim sifati, mustaqil fikrlashi va kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Zamonaviy ta'limda formatif, kompetensiyaga yo'naltirilgan va mezonli baholash yetakchi yo'nalish sifatida qaralishi lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxat.

1. Abduqodirov A.A. Pedagogik texnologiyalar va ta'lim innovatsiyalari. – Toshkent: Fan, 2021.
2. Xodjayev B.X. Integrallashgan ta'lim nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
3. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Zamonaviy pedagogic texnologiyalar. – Toshkent: Innovatsiya, 2019.
4. Mayer R.E. Multimedia Learning. – Cambridge: Cambridge University Press, 2020.
5. Polat E.S. Novye pedagogicheskie iinformatsionnye texnologii v sisteme obrazovaniya. – Moskva: Akademiya, 2018.
6. UNESCO. ICT in Education: Transforming Education through Technology. – Paris, 2019.
7. Robin B.R. The Power of Digital Storytelling. – New York: Routledge, 2021.

8. Salomov A., Qodirov J. Raqamli ta'lim muhiti va uning pedagogic imkoniyatlari. – Toshkent: Universitet, 2022.
9. Hasanboeva O. Pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Fan, 2021.
10. Ziyomuhammadov B., Tojiyev M. Didaktika asoslari. – Toshkent: O'qituvchi, 2020.
11. Mardanov Sh. Ta'lim sifatini baholash va pedagogik monitoring. – Toshkent, 2019.
12. Anderson L. W., Krathwohl D. R. A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing. – New York: Longman, 2018.
13. OECD. PISA Assessment and Analytical Framework. – Paris, 2020
14. UNESCO. Global Education Monitoring Report. – Paris, 2023.